

ORTAK KAMUOYU AÇIKLAMASI

24 Mart 2021

Türkiye: Cumartesi Anneleri/İnsanları davasında yargılanan 46 kişi derhal beraat edilmeli

Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 25 Ağustos 2018'de¹ gerçekleştirdiği 700. Hafta toplanmasında gözaltına alındıktan sonra 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32/1 Maddesi gereğince 'ihtara ve zor kullanmaya rağmen dağılmamak' ile suçlanan 46 kişinin yargılandığı davanın ilk duruşması 25 Mart'ta görülecek. Polis, İstanbul'daki eyleme katılmak için toplanan barışçıl kalabalığı dağıtmak için tazyikli su ve biber gazı dahil aşırı güç kullandı ve 46 kişiyi gözaltına aldı. Bu kişiler suçlu buldukları takdirde altı aydan 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilebilir.

Yargılanan 46 kişi arasında insan hakları savunucuları, siyasi aktivistler, gazeteciler ve zorla kaybedilenlerin yakınları yer alıyor. Bu 46 kişi hakkında, ifade özgürlüğü ve barışçıl toplanma haklarını kullandıkları için açılan temelsiz dava, hükümetin Türkiye'deki sivil topluma, insan hakları savunucularına ve muhalif görüşlerini barışçıl biçimde ifade eden kişilere yönelik aralıksız baskılarının artan son örneklerinden biridir.

Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Front Line Defenders olarak, Türkiye yetkililerini, 46 kişinin derhal beraat etmesini sağlamaya ve ifade özgürlüğü ve barışçıl toplanma haklarını güvence altına almaya çağırıyoruz. Türkiye yetkilileri, 25 Ağustos 2018'de Galatasaray Meydanında polisin aşırı güç kullanımı ve kötü muamele iddialarına ilişkin acilen kapsamlı ve bağımsız bir soruşturma başlatmalı ve sorumluluk taşıyan kişileri uluslararası adil yargılama standartlarına uygun bir şekilde adalet önüne çıkarmalıdır.

700. HAFTA TOPLANMASININ DAĞITILMASI VE YASAKLANMASI VE CUMARTESİ ANNELERİ/İNSANLARI ÜYELERİNİN YARGILANMASI

Cumartesi Anneleri/İnsanları, Mayıs 1995'ten² beri her Cumartesi, 1980'ler ve 1990'larda zorla kaybedilen sevdikleri için hakikat ve adalet talebiyle aynı yerde barışçıl olarak toplanan kayıp yakınlarıdır. 500. ve 600. hafta gibi simgesel günlerde daha yüksek sayıda kişinin katılımına tanıklık edilen bu toplanmalar, yetkililer tarafından herhangi bir kısıtlama uygulanmaksızın Galatasaray Meydanı'nda barışçıl bir biçimde gerçekleştirilmekteydi.

25 Ağustos 2018'deki 700. toplanma, yetkililere 48 saat önceden bildirimde bulunulmadığı gerekçesiyle Beyoğlu Kaymakamlığı tarafından yasaklandı. Sabah 10.00 sularında 50 civarında kişi eyleme hazırlık yapmak için toplandı. Kolluk görevlileri bu kişilere dağılmalarını söyledi ve biber gazı, tazyikli su ve plastik mermiler de dahil aşırı güç kullanarak topluluğa müdahale etti. Buluşmanın başlangıç saatinde daha yüksek sayıda katılımcı toplanma alanına geldi ve oturma eylemi başladı. Polis aşırı güç kullanmaya devam ederek aralarında bir çocuğun da bulunduğu 47 kişiyi gözaltına aldı ve yaklaşık 10 saat boyunca gözaltında tuttu.

¹ Uluslararası Af Örgütü'nün Basın Açıklaması, 29 Ağustos 2018, *Türkiye: Yetkililer, İstanbul'da her hafta toplanan kayıp yakınlarının barışçıl protesto hakkını güvence altına almalı*, <https://amnesty.org.tr/icerik/turkiye-yetkililer-istanbulda-her-hafta-toplanan-kayip-yakinlarinin-bariscil-protesto-hakkini-guvence-altina-almali>

Front Line Defenders Basın Açıklaması, 31 Ağustos 2018, *Galatasaray Meydanı'nda 1995 yılından beri her hafta toplanan Cumartesi Anneleri'nin barışçıl protesto hakkı güvence altına alınmalıdır*, <https://www.frontlinedefenders.org/tr/statement-report/turkey-saturday-mothers%E2%80%99-weekly-vigils-must-be-allowed-and-their-right-peaceful>

² 1999 ile 2009 yılları arasında 10 yıl boyunca durdurulan protestolar 2009'da yeniden başladı ve o tarihten beri aralıksız devam etti. Eylül 2018'den itibaren İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nin Taksim'deki ofisi önünde düzenlenen protestolar, COVID-19 pandemisinin başlangıcından bu yana ise çevrimiçi gerçekleştiriliyor.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın bildirdiğine göre, eyleme katılan 12 kişi gözaltına alındıkları esnada yaralandı. İstanbul Valiliği, eyleme katılanların, polisin aşırı güç kullanımına ilişkin şikayetlerini sağlık raporlarıyla da kanıtlandığı halde dikkate almadı. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, İstanbul Valiliği ve Beyoğlu Kaymakamılığı hakkında 'görevi kötüye kullanma' suçundan yapılan suç duyurularının yanı sıra, İstanbul 6. İdare Mahkemesine Galatasaray Meydanındaki eylem yasağının iptali için yapılan başvuruyu reddetti. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi de yasaklama kararına yapılan itirazı Ekim 2020'de reddetti. İtiraz, 27 Ocak 2021'de Danıştaya taşındı ve henüz karara bağlanmadı.

18 Kasım 2020'de, İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi, kayıp yakınları, insan hakları savunucuları, siyasi aktivistler, gazeteciler ve diğer kişilerin de aralarında bulunduğu 46 kişi hakkındaki iddianameyi kabul etti. Davanın ilk duruşması 25 Mart 2021'de İstanbul 21. Asliye Ceza Mahkemesinde görülecek.

Aşağıda imzası bulunan örgütler olarak Cumhurbaşkanı³ ve İçişleri Bakanı'nın⁴ kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda Cumartesi Anneleri/İnsanları'ndan 'terörist' olarak söz etmelerinden ve 46 kişinin yargılandığı bu davanın Cumartesi Anneleri/İnsanları'nı ve onların adalet taleplerini destekleyenleri susturma amacı taşımasından kaygı duyuyoruz.

ARKA PLAN

Cumartesi Anneleri/İnsanları, 1980'lerde ve 1990'larda zorla kaybetmeye maruz bırakılan kişilerin yakınları ve insan hakları savunucularından oluşan bir gruptur. Kaybedilenler, devlet görevlileri olduğu düşünülen kişiler tarafından kaçırıldı, gözaltına alındı veya kayıt dışı biçimde alıkonuldu. Zorla kaybedilenlerin aileleri, Plaza del Mayo eylemlerini örnek alarak, seslerini duyurmak ve ilerleyen yıllarda Türkiye'de yaygın bir sorun haline gelen zorla kaybetmelerle ilgili farkındalık yaratmak için Beyoğlu'ndaki Galatasaray Meydanında oturma eylemi düzenlemeye başladı. İlk eylem, Hasan Ocak'ın işkenceye maruz bırakılan bedeninin isimsiz bir mezarda ortaya çıkmasının ardından 27 Mayıs 1995'te gerçekleştirildi.

Cumartesi Anneleri/İnsanları, 1999'a kadar her cumartesi öğle saatlerinde Galatasaray Meydanında barışçıl biçimde toplanarak sessiz protesto gerçekleştirdi. Her toplanmada, zorla kaybedilen bir kişinin hikayesi anlatıldı ve devlet yetkililerine zorla kaybedilen kişilerin akıbeti ve nerede olduklarıyla ilgili hakikatin açıklanması ve faillerin adalet önüne çıkarılması için çağrı yapıldı.

Grup zaman zaman polis şiddeti ve gözaltılarla karşı karşıya kaldı ancak 1998 yılında, kaybedilenlerin aslında terör örgütlerine katıldıkları iddiasıyla ailelere karşı başlatılan karalama kampanyaları ile birlikte şiddetli polis müdahalesi de yoğunlaştı. Yedi ay içinde 1.093 kişi Galatasaray Meydanına ulaşmadan gözaltına alındı; bu kişiler yerlerde sürüklendi, darp edildi ve eziyete maruz bırakıldı.

13 Mart 1999'da, eylemlerin 200. haftasında, zorla kaybedilenlerin aileleri, karşı karşıya kaldıkları polis saldırıları ve baskıları nedeniyle eylemlerine ara verdiklerini açıkladı.

31 Ocak 2009'da, Cumartesi Anneleri/İnsanları yeniden aynı yerde toplanmaya başladı.

5 Ocak 2011 tarihinde, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın görünürlük ve kamuoyu desteği kazanmalarının ardından, siyasi iklimin de değiştiği bir dönemde, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan grupla bir toplantı gerçekleştirdi ve Cumartesi Anneleri/İnsanları bu toplantıda Başbakana taleplerini iletti. Talepler arasında, zorla kaybetme vakalarına ilişkin bağımsız bir araştırma komisyonunun kurulması ve Herkesin Zorla Kaybedilmeye Karşı Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmenin onaylanması vardı.

Cumartesi Anneleri/İnsanları 25 Ağustos 2018'deki 700. haftaya kadar, polisin şiddetli bir müdahalesi olmaksızın barışçıl biçimde toplanmaya devam etti.⁵ 25 Ekim 2014'teki 500. toplanma⁶ ve 25 Eylül 2016'daki 600. toplanmaya⁷ insan hakları savunucularının da aralarında bulunduğu binlerce destekçi

³ Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Cumartesi Anneleri'nin (ve havalimanı inşaatı işçilerinin) 'terörist' olduğunu ima eden açıklaması için bkz. <https://www.evrensel.net/haber/363013/erdogan-cumartesi-anneleri-ve-havalimanı-iscilerini-terrorist-ilan-etti>

⁴ <https://www.hurriyetdailynews.com/terror-groups-exploit-saturday-mothers-turkeys-interior-minister-says-136184>

⁵ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cumartesi-annelerine-aciklama-sirasinda-gozalti-656791>

⁶ <https://www.hurriyetdailynews.com/mothers-of-the-disappeared-in-turkey-gather-for-500th-time-in-istanbul-73462>

katıldı ve eylemler polis tarafından herhangi bir müdahale veya engellemeyle karşılaşmadan gerçekleştirildi.

25 Ağustos 2018'deki yasaklama kararının ardından her hafta düzenlenen barışçıl toplanmalar Taksim'de dar bir sokakta, İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesinin önünde, çok sayıda polisin gözetimi altında devam etti. Polis, en az iki kez, grubun bir temsilcisi tarafından okunan basın açıklamasının içeriği nedeniyle katılanları dağıtmak için biber gazı kullandı. COVID-19'un başlangıcından bu yana toplanmalar her hafta çevrimiçi gerçekleştiriliyor.

GALATASARAY MEYDANI'NIN CUMARTESİ ANNELERİ/İNSANLARI İÇİN ÖNEMİ

Cumartesi Anneleri/İnsanları toplanması Türkiye'deki en uzun süreli barışçıl eylemdir. Cumartesi Anneleri/İnsanları 800'ü aşkın haftadır eylemin biçimini değiştirmedir. Bu eylem, zorla kaybedilen kişilerin aileleri tarafından gündeme getirilen istisnasız tüm zorla kaybetme vakalarına karşı sesini yükselten, farklı geçmişlere sahip insanları bir araya getiriyor. 25 yıllık mücadeleleri boyunca talepleri değişmedi ve asla vazgeçmediler.

Galatasaray Meydanı, Türkiye'deki insan hakları mücadelesinde önemli bir hafıza mekanı olmuştur ve Cumartesi Anneleri/İnsanları ile özdeşleşmiştir. Toplanmaların 700. haftasına yönelik saldırı ve kalıcı olduğu görülen yasaklama kararı, grup tarafından zorla kaybedilenlerin hafızasını yok etme girişimi olarak algılanmaktadır. Sorumluların adalet önüne çıkarılması veya zorla kaybedilen çok sayıda kişinin nerede olduğunun açıklanması yönünde hiçbir çabanın gösterilmemiş olması bu kanaati desteklemektedir.

⁷ <https://www.dw.com/en/turkeys-saturday-mothers-meet-for-600th-time-demanding-justice-for-forcibly-disappeared/a-35884103>